

Univerzitní knihovna Brno

1

150.055¹⁴

LUŽICE

ati o Lužických Srbech
ír Zmeskal 1947

Memorandum Lužických Srbů konferenci čtyř ministrů zahraničí v Moskvě

Březen 1947

V Praze 1947

SPOLEČNOST PŘÁTEL LUŽICE

- J. E. p. *Vjačeslavu Molotovovi*,
ministru zahraničí Sovětského svazu,
- J. E. p. *Ernestu Bevinovi*,
ministru zahraničí J. V. krále britského,
- J. E. p. *generálu George C. Marshallovi*,
ministru zahraničí Spoj. států amerických,
- J. E. p. *Georges Bidaultovi*,
ministru zahraničí Francie.

Svaz Lužických Srbů Domovina
pokládá si za čest předložití jménem lužicko-
srbského národa Konferenci čtyř ministrů zahra-
ničních věcí toto

m e m o r a n d u m :

Londýnské memorandum, předložené vládou
Federativní národní republiky Jugoslavie, zmoc-
něncům čtyř ministrů zahraničních věcí v lednu
1947, upoutalo již pozornost konference na lužic-
kosrbskou otázku.

V souvislosti s úpravou poměrů v Německu, jež se týká též Lužických Srbů, pokládá Svaz Lužických Srbů za svoji historickou povinnost poukázat Konferenci čtyř ministrů zahr. věcí na lužickosrbskou otázku jako celek a zvláště pak na tyto body:

Lužičtí Srbové jsou slovanským národem od pradávna usídleným na lužickém území v souvislém celku. Liší se od Němců svou vlastní řečí a svojí kulturou. Žádají politickou a státní samostatnost.

I.

Původ a vývoj lužickosrbské otázky.

Je tomu už přes tisíc let, kdy Slované, žijící východně čáry Labe—Solawa, ztratili politickou samostatnost v boji s německou vojenskou rozpínavostí, v němž Němci užívali k dobytí tohoto území stejných method, jakých užívali za hitlerovské války ve východní Evropě a na Balkáně. Největší část zmíněného území byla surově zgermanisována, a ztratila svůj slovanský ráz. Jedině Srbové v Lužici se udrželi.

Po dobu tří století (X.—XII.) pokoušeli se pobalští Slované stále se opakujícími vzpourami

vybojovati si znovu politickou nezávislost, ale Němci vojenskými výpravami udrželi si nadvládu. Posléze upevnili Němci své panství úplným porobením poraženého obyvatelstva, které pak připravili o veškerá práva. Pro slovanské obyvatelstvo byly vydány zvláštní zákony, zakazující jim používati mateřskou řeč ve městech a u soudů, vlastniti hospodářství, provozovati řemesla, usídliti se ve městě, opouštěti půdu a nositi zbraň. Opakem tomu byly jiné zákony, poskytující privileje německému obyvatelstvu. Tento stav věcí trval až do poloviny XIX. století, ačkoliv nejbrutálnější methody přestaly se používatí již před tím.

Následkem sociálního útlaku lužickosrbský lid dnes se skládá skoro výhradně z drobných rolníků a dělníků. Jeho kultura je kulturou drobných rolníků.

Po francouzské revoluci, v době nových idejí, v lužickosrb. národě nejednou vznikají revoluční a sociálně-osvobozenécké snahy. Za zvláštních lužických okolností vyvinuly se tyto snahy současně v národnostní odpor vzhledem k tomu, že nepatrná šlechtická vrstva a měšťanstvo, mající vliv, byly německé, zatím co Lužičtí Srbové tvořili třídu rolnických a dělnických robotníků.

Bezprávný stav lužickosrb. obyvatelstva, trvající od středověku, doznal faktických změn až v dru-

hé polovině XIX. století. Na základě tradice starých historických podmínek, německé obyvatelstvo, zvyklé nadvládně ve společenském životě i národním bezpráví Luž. Srbů, znemožnilo lužickosrb. národu využití i v liberální době demokratických svobod k získání postavení, jež mu po právu patřilo. Zatím východní politika Bismarckovy doby naprosto nepokrytě snažila se zcela zgermanisovat zbytky slovanského obyvatelstva v Německu.

I v přítomnosti, jde-li o řešení lužické otázky, všechno záleží vlastně na tom, jak zdolati stav, který se utvořil silou historické tradice.

Po první světové válce poslali Lužičtí Srbové delegaci na versaillskou mírovou konferenci 1918/19. Delegace předložila spojeneckým mocnostem memorandum s požadavkem řešení lužickou otázkou. Konference však tuto otázku nevyřešila. Podmínka, týkající se záštity národních menšin a ochrany jich zájmů Společností národů byla včleněna do předběžného mírového jednání (část I, odst. 3.), avšak v konečném znění mírové smlouvy uvedena nebyla. Spojenecké mocnosti spokojily se prohlášením německé delegace, že Německo se rozhodlo ve věci národních menšin na svém území řídit se týmiž pravidly, kterými byly zavázány Československo a Polsko v ustanoveních versaillské mírové smlouvy (odst. 86 a 93). Tento

výnos, týkající se Německa, byl sice uveden v textu, jenž byl předložen 16. 6. 1919, později však byl z něho vyňat. Proto pak neměla možnosti ani jedna z cizích vlád se postavit za národní menšiny, utiskované Německem. Ve výmarské ústavě bylo sice všeobecné ustanovení odst. 113, týkající se národních menšin, ale již za výmarské republiky německá vláda široce obcházela toto ustanovení, Němci nepřiznali Lužickým Srbům ani charakteru národní menšiny.

Glenové lužickosrbské delegace byli po návratu z Paříže zajištěni, souzeni pro velezradu a uvězněni.

Během dalších let Lužičtí Srbové čtyřikrát upozorňovali německou vládu na svůj bezprávný stav. Ve svých memorandech žádali o loyální provádění odstavce 113 říšské ústavy, doplnění jeho nutnými zákony a odstranění existujících zlořádů. Každá německá vláda však zamítla tyto požadavky. Společnost národů též obdržela několik memorand, týkajících se postavení Luž. Srbů.

Po uchvácení vlády fašisty veškeré lužickosrbské instituce byly likvidovány, zakázána veškerá národní činnost, dokonce i používání mateřské řeči. Lužickosrbský majetek (částečně i soukromý) byl konfiskován. Lužickosrbsští probuzenečtí pracovníci byli pozatýkáni a posláni do koncentrač-

ních táborů. Zahájena byla celá řada soudních procesů pro velezradu.

Jest nutno podotknouti, že probuzenecké hnutí 1918/19, jakož i pozdější zápas za stavu národní menšiny prováděl se za naprostého chápání, že politické poměry v Německu směřují k fašismu. Už dlouho před tím, než Hitler uchvátil vládu, pokoušeli se Lužičtí Srbové upozornit na to zahraniční kruhy, vládní činitele výmarské republiky je za to pak pronásledovali a další činnost jim zakázali.

A po roce 1933, kdy německé gestapo rozpustilo lužickosrbské organizace, pracovali Lužičtí Srbové i nadále proti hitlerovskému režimu ilegálně v podzemí. Za války r. 1941 utvořena byla tajná lužickosrbská vláda.

II.

Současné vztahy mezi Luž. Srby a Němci.

V dnešní době, kdy nacismus byl zničen a demokratický řád obnoven, vzniká nutnost definitivní úpravy vzájemných vztahů mezi lužickosrb. a německým obyvatelstvem v Lužici. Lužickosrb. národ doufal, že současně s pádem fašistického Ně-

mecka vezme za své i systematicky po staletí prováděná politická, kulturní a sociální poroba lužickosrbského národa. Doufal, že s nastolením nového řádu bude zničena i jeho nerovnost a postavení, jemu nepřívznivé, že dojde rovnoprávnosti ve všech projevech veřejného a soukromého života a že mu bude jako malému národu zaručena existence i možnost úplného, svobodného a úspěšného rozvoje. Tyto požadavky však mohou být uskutečněny jen tehdy, zachovají-li němečtí úřední činitelé, politické strany a německý národ původní demokratické principy a budou-li jednat demokraticky. Na základě staleté skutečnosti — včetně i tak zvaného demokratického období let 1918—1932 — jakož i národního útisku během nacistického režimu, lužickosrbský národ nadobro ztratil důvěru v poctivé snahy německé veřejnosti a německého obyvatelstva obnoviti demokratický režim vůči Lužickým Srbům.

Sověťští okupační úřední činitelé přiznali lužickosrbskému národu právo na rovnoprávnost. Dali lužickosrb. organizacím aspoň z části možnost obnoviti kulturní život, který byl nacisty úplně zardoušen. Tak na př. bylo umožněno znovu rozvíjeti hudební a divadelní činnost, a řadou kursů a lekcí prohloubit národní vzdělání. Konají se pří-

pravy k znovuvybudování lužickosrbského tisku a písemnictví.

Tuto práci znovubudování konají lužickosrb. organisace, aniž by se jim dostalo nejmenšího příspěví se strany německých oficiálních kruhů i aniž by v nejmenším byly respektovány zájmy lužickosrb. národa německými úřed. činiteli. Lužickosrbská otázka, jako problém politický, dodnes zůstává nerozřešena, lužickosrbský národ nemá prážádnou zákonitou oporu, aby mohl brániti svá národní práva a jeho rozvoj pro budoucno není ničím zajištěn.

Ode dne pádu nacismu představitelé lužickosrb. národa nejednou se obraceli na veřejné úřady, které skoro vesměs jsou v rukou Němců, a žádali, aby německo-lužickosrb. vzájemné vztahy byly znovu přezkoumány na nových základech. Tyto pokusy až na nepatrné místní ústupky neměly úspěchu. Ani zákonné ustanovení, ať již bylo jakkoli nepříznivé, které však přece existovalo, než nacisté uchvátili vládu v r. 1933, nebylo obnoveno. Ale zvláště jasně vyniká fakt, že němečtí činitelé nemají pro potřeby Lužických Srbů tolik pochopení, kolik by se právem dalo čekat za podmínek demokratických.

Příčiny je nutno hledati v chybách politické výchovy německého národa, který prošel ideami

imperialismu, militarismu a nacismu, a byl přiveden do takového stavu myslí, v němž setrvává, žádaje pro sebe jako naprostou samozřejmost první místo ve všech projevech soukromého, veřejného a státního života, aniž by bral zřetel na spravedlivé požadavky jiných národů. Tato duševní nálada jest výslednicí staleté tradice německého národa ve východní části střední Evropy a především výsledkem posledních několika desetiletí rozvoje germánského imperialismu.

Tento stav věcí v přítomnosti zcela určitě nemůže býti považován za překonaný. Demokratické síly v Německu, které by se mohly dohodnout, jsou příliš slabé a neschopné zaručiti lužickosrb. národu možnost jeho vlastního bytí a možnost jeho svobodného rozvoje. Lužickosrbský národ, vezme-li se zřetel na jeho nerovné a nebezpečné postavení v politické, hospodářské a kulturní oblasti, nachází se v obranném národním postavení, které není s to udržeti. Tento národ neměl vzhledem k tomu možnosti rozvoje jako jiné národy, ba naopak, neustále ztrácel půdu. Nezmění-li se stav věcí, lužickosrbský národ v dohledné době vůbec zanikne.

Nutno vůbec zvláště podotknouti, že lužickosrb. národ nesnaží se prostou změnou existujících podmínek dosáhnouti hegemonie v Lužici aneb za-

ujmouti nadprávní posici vůči německému obyvatelstvu. Avšak veřejný a konstituční život musí bezpodmínečně počítati se smíšeným lužickosrbským rázem lužického území. Je naprosto nepřipustný tento pořádek, za kterého Lužičtí Srbové, původní obyvatelé, obývající vlastní území, jsou připraveni o veškerá práva a zachází se s nimi jako s cizinci a jejich řeč považuje se za cizí.

Dne 1. září 1945 představitelé lužickosrbského národa předložili předsednictvu správy Saska exposé, žádající, aby bylo umožněno používání základních demokratických práv prakticky i lužickosrbskému národu. Tato žádost nesetkala se s pražádným praktickým výsledkem. Další pokusy, podniknuté v lednu r. 1947, aby přičiněním německých demokratických stran do ústavy saské byl vložen článek o základních právech Lužických Srbů, byly taktéž zamítnuty. Žádost stejného znění, předložená ústavnímu výboru provincie brandenburské, jež se týkala části Lužice, která zůstávala v Prusku, nedošla odpovědi a vůbec se neprojeďnávala.

Lužickosrbskému obyvatelstvu byl zamítnut požadavek, založiti vlastní politickou organizaci. Činnost lužickosrbských kulturních organizací nebyla povolena v té části Lužice, která je v Prusku (provinční marka Brandenburg). I jiná mnoho-

krát opakovaná jednání s německými politickými stranami, týkající se základní reformy německolužickosrbských vztahů, zůstala taktéž bez výsledku.

Přes veškerá jednání s oficiálními úřed. činiteli ohledně lužickosrbských škol, jež se vedla od srpna 1945, lužickosrbský národ až do dnešního dne nemá ani jedinou lužickosrbskou školu, a to ani v ryze lužickosrbských oblastech; taktéž chybějí i učebné pomůcky. Vyučování v obecných školách se provádí německy. Vyučovati lužickou srbštinu je povoleno jenom 3 hodiny v týdnu, a to ještě jako nepovinný předmět jenom na některých obecných školách. Lužickosrbské školy vyšší nejsou vůbec povoleny. V Sasku jsou ovšem krátkodobé kursy pro lužickosrbské učitele, ale ve většině oblastech vyučování v lužickosrbské řeči dosavad ještě není povoleno. Naopak se stává, že učitelé zakazují dětem mluvíti lužickosrbskou řečí i mimo školu. V pruské části Lužice ještě doposud v nejmenším se nezměnily dřívější metody zacházení s lužickosrbským obyvatelstvem.

Ve správních úřadech a u soudů doposud uznává se za úřední řeč výhradně jazyk německý. Veškeré úřady v těchto oblastech jsou obsazeny osobami pouze německé národnosti.

Sčítání lidu bylo provedeno německými orgány 29. října 1946 způsobem krajně nepřátelským vůči Luž. Srbům, a to za pomoci všech možných prostředků zastrášovacích a donucovacích.

Policejní služba jest soustředěna v rukou německého personálu a v mnoha případech projevuje nepřátelství vůči Lužickým Srbům.

Němečtí úřední činitelé, jimž jest uloženo spravovat kulturní záležitosti, z vlastního popudu se nikdy ničím nepřičinili, aby povzbudili lužickosrbskou kulturu, jakož i neposkytli sebemenší podpory lužickosrbským kulturním organizacím v jejich rekonstrukční práci. Naopak, snažili se podřídit si kulturní život Luž. Srbů, kontrolovat jej a ovlivňovat z německého hlediska. Zakládat organizace lužickosrbské mládeže nebylo povoleno. Neposkytovalo se žádných veřejných fondů pro lužickosrbské kulturní a jiné podobné potřeby. Dokonce i projevy nejjednodušší kulturní činnosti byly často potlačovány, ztěžovány anebo i pronásledovány.

Německé hospodářské orgány dosavad zdráhají se navrátiti lužickosrbskému národu národní majetek, konfiskovaný nacistickým režimem. Soukromým osobám lužickosrbského původu a lužickosrbským organizacím jest zakázáno účastniti se

hospodářsky v hospodářských podnicích, nacházejících se na lužickosrbském území. Zakládání lužickosrbských hospodářských kooperativ nebylo v r. 1946 povoleno.

Církevní úřední činitelé obojích vyznání odmítají odstraniti bezpráví, které nacisté projevili vůči lužickosrbskému národu tím, že ustanovili jim kněze německé národnosti a neobnovily v lužickosrbské řeči bohoslužeb, které byly zakázány za hitlerovského režimu.

Německá část obyvatelstva doposud setrvává v přesvědčení o prvenství Němců ve všech oborech kulturního (hlavně pokud se týče jazyka), hospodářského a politického života Lužice. Po zkušenostech z minulosti a faktech z přítomnosti nelze očekávat, že německá část obyvatelstva za jakékoli státní formy Německa dobrovolně přistoupí na to, dáti rovná práva lužickosrbskému národu, na který ještě do dnešního dne pohlíží jako na druhořadý, že připustí, aby mohl mít stejná práva ve všech oborech soukromého, sociálního a politického života. A na druhé straně lužickosrbský národ zůstal by v Německu, ať již tam vláda bude jakákoliv, v postavení bezmocné menšiny. Za takové situace nebylo by pak možno odstraniti národu způsobené škody a ztráty, které utrpěli Luž. Srbové v době německého imperia-

lismu a nacismu. Osud lužickosrbského národa a budoucí jeho existence jako národa nemůže být závislý na naději v dobrosrdečnost a přerod německého národa.

Dnešní stav věci nutí k závěru, že nelze očekávat, že politická převýchova německého národa v dohledné době setká se s úspěchem, že se udá změna k lepšímu v rozumovém stavu celého německého národa, anebo že tato změna bude trvalejší.

V současné době správa, vykonávaná sovětskými okupačními úředními činiteli, zaručuje spravedlivé vedení lužickosrbských věcí. Ale je zapotřebí zabezpečiti se pro případ, aby po odchodu vojenské administrace lužickosrbskému národu nehrozilo nové nebezpečí. V první řadě je potřebí zajistit mu dostatečnou pomoc, aby mohl čeliti možnostem politického rozvoje v Německu, ubírajícího se nepravou cestou.

III.

Předpokládané řešení.

Až v nadcházející mírové smlouvě s Německem dojde k rozhodování, bude nutno nalézt uspokojivé řešení lužickosrbské otázky. Bude nutno při-

jmouti zvláštní řád, jež by postavil lužickosrbské území i lužickosrbský národ, jeho věci a potřeby pod záštitu mocností, které podepsaly mírovou smlouvu, a to jedné nebo několika mocností, zplnomocněných těmito mocnostmi.

Lužickosrbské území, o něž se jedná a jehož se bude toto uspořádání týkat, zaujímá asi 8.800 km čtv. a pojímá Kamjenc (Kamenc), Budyšín (Bautzen), Lubij (Löbau), Žitavu (Zittau), Zhorjele (Görlitz), Bělou Wodu (Weisswasser), Wojerecy (Hoyerswerda), Grodk (Spremberg), Chošebuz (Cottbus), Gubin (Gubben), Lubin (Lübben), Kalawu (Calau) a oblast Baršc (Forst, mezitím zlikvidovanou), které čítalo r. 1939 celkem asi 998.000 obyvatel. K dnešnímu dni počet obyvatel vzrostl asi na 1,200.000 následkem stálého přesídlení Němců z Polska a Československa.

Více než polovice původního obyvatelstva jsou Luž. Srbové. Někteří z nich následkem germanizace nemluví již lužickosrbsky. Německá statistika, udávajíc počet Lužických Srbů, nemůže být platným důkazem, jelikož sčítání se provádělo pod nátlakem a též ve shodě se zřejmě tendenční imperialistickou politikou Německa.

Následkem usídlení německých kolonistů z Polska a Československa v Lužici, má území, původ-

ně obývané Luž. Srby, ráz naprosto cizí. A ve dvojazyčnosti lužickosrbského obyvatelstva skrývá se velice opodstatněná hrozba odnárodnění a germanisace Luž. Srbů. Jsou mnohé důkazy, že Lužice, jsouc blízko hranic, je s oblibou vyhledávána Němci-kolonisátory, kteří sem přesídlují z Polska a Československa. Příčinu toho nutno shledávati částečně v tajné snaze a naději na možný návrat zpět, částečně v možnosti nekalého překročení hranic. Nenávist, kterou Němci-přesídleni chovají k Polsku a Československu, v značné míře se přenáší též na lužickosrbské obyvatelstvo, příbuzné Polákům a Čechům, a vyvolává přiosťrené vztahy mezi národnostmi a politické rozbroje mezi obyvatelstvem.

Bylo by záhodno vyřešiti otázku, zda by Němce, kteří přesídlili tímto způsobem do Lužice, bylo lze vykázati do jiných oblastí anebo vyměnití za Luž. Srby, kteří emigrovali za lužické hranice.

Ponechání Lužice v rámci Německa nemohlo by Luž. Srbům zajistiti zachování jejich národní existence, protože za dosavadních podmínek nelze zdolati současný stav jejich úplného politického a národního bezpráví. Následkem vzájemně propletených vnitřních vztahů mezi Luž. Srby a Němci v hranicích Německa vliv germanisace ukáže se

příliš mocným a znemožní pak Luž. Srbům vyvinouti podstatný odpor. Výslednicí toho bylo by další a již konečné poněmčení Luž. Srbů. Dále bude velkým otazníkem možnost svobodného rozvoje Luž. Srbů, až opustí okupační mocnosti Německo. Lužickosrbský národ jen tehdy uvěří v naprostý konec svého politického a národního bezpráví, až přestane jeho státní spojení s dosavad mu vládnoucím německým národem. Úplné demokratické rovnosti bude dosaženo jen tehdy, až Luž. Srbové nejen v otázkách osobní svobody jako občané státu, ale i jako národ budou chráněni a podporováni. Aby Lužičtí Srbové, jako nevelký národ, mohli existovati v budoucnu, je nutno vytvořiti naprosto nové podmínky.

Jen při spravedlivém ocenění všech činitelů, na nichž závisí pevný základ národní existence lužickosrbského národa a záruky jeho svobodného rozvoje, ukáže se přesvědčivě, že takový stav může býti dosažen jen za rozumného vedení jednoho z příbuzných slovanských národů.

A proto jest nezbytno:

1. Aby v nadcházející mírové smlouvě byla rozhodně věleněna závazná usnesení, týkající se Luž. Srbů, protože jen za těchto podmínek národní

bytí Lužických Srbů dostane se pod ochranu mezinárodního zákona.

2. Oddělití Lužici politicky od Německa.

3. Oddělené území pak prohlásiti za neutrální.

4. Dáti je pod dozor jednoho nebo několika slovanských států. Mocnosti, jež bude míti dozor nad Lužicí, má býti poskytnuto právo udržovati na území síly, postačující pro zachování v ní klidu a pořádku.

5. Dáti tomuto území statut zaručený mocnostmi, jež podepsaly mírovou smlouvu.

6. Poskytnouti náhradu za politický, kulturní a hospodářský útisk, způsobený lužickosrbskému národu v době hitlerovského režimu. Zvlášt má býti uskutečněna restituce celého jmění, konfiskovaného a likvidovaného fašisty.

Budyšín (Bautzen), březen 1947.

DOMOWINA, Zwjask Lužiskich Serbow.

Pawoł Nedo,
předseda.

Jurij Handrik,
místopředseda.

Meto Laški,
místopředseda.

Arnošt Simon,
člen výboru.

Vysvětlující poznámky k memorandu.

K úvodu: „Domowina“ je celonárodní organizace Luž. Srbů, národně uvědomělých a demokraticky smýšlejících. Osoby lužickosrbského původu, které se provinily hrubě proti národní, občanské nebo politické cti národa (aktivní spolupracovníci s hitlerovským režimem, stoupenci protidemokratických fašistických zásad) nejsou za členy přijímány. Děti do 16 let jsou vedeny v záznamu, ale nejsou členy.

„Domowina“ byla založena r. 1912 jako nepolitický svaz všech spolků Lužických Srbů s lužickosrbskou jednacím řečf. V době I. světové války (1914—18) musila zastavit činnost, byla však obnovena r. 1920 a pracovala kulturně, hospodářsky, sociálně a propagačně nepřetržitě až do r. 1937, kdy byla nacistickým režimem Německa rozpuštěna. Po příchodu Hitlera k moci v říši roku 1933 byla nucena se přizpůsobit změněným poměrům i organizačně. Svaz spolků změnil se na celonárodní organizaci s přímým osobním členstvím obojího pohlaví. Od r. 1937 bylo v Hitlerově Německu zakázáno hlásit se k lužickosrbskému národu a užívat lužickosrbské národní řeči.

Ihned po pádu Hitlerova Německa obnovila „Domowina“ v Budyšíně, hlavním městě Lužice, svou činnost na organizačních zásadách, shodných se stavem v r. 1937. Pracovní program byl značně rozšířen v duchu nové doby a potřeb národa, zvláště od počátku r. 1947, kdy převzala „Domowina“ i úkoly politické a národně-zastupitelské.

Ke kapitole I.: Životní prostor svobodného slovanského obyvatelstva v dnešním, spojenci okupovaném území bývalé Hitlerovy říše ustálil se okolo IX. století po Kr. tak, že jeho západní hranice neliší se mnoho od čáry, vedené od nejzá-

padnějšího cípu Československa po město Hamburk při ústí Labe. Tajnou lužickosrbskou vládou míněno je ústřední vedení lužickosrbské konspirační akce, vedené společně s Poláky proti hitlerovskému Německu z Varšavy za války.

Ke kapitole II.: Jednání s německými úřady o zajištění lužickosrbských národních práv v německém (saském a pruském) zákonodárství bylo vynuceno potřebou dokumentárně dokázat světu, že Němci ani po strašné porážce se nezměnili, a že společný život Lužických Srbů a Němců v rámci Německa je nemožný. Lužickosrbská žádost o osvobození, pokud se týče nejjihnějšího cípu země (Žitavsko) nikterak se nekříží s požadavkem o připojení Žitavska (po t. zv. II. čáru) k Československu. Stejně jako v okrajových oblastech československo-polských, tak i definitivní úprava hranic československo-lužickosrbských provedla by se zajisté přátelskou dohodou dotčených slovanských národů (na př. Ochránov-Herrnhut). jkn.

D NEŠNÍ LUŽICE

Shírka informačních statí o Lužických Srbech.

Rídí *Vladimír Zmeškal.*

1. Josef Páta: *Co má každý vědět o dnešní Lužici.* Praha 1930. II. vydání Praha 1932. Rozebráno.
2. Vladimír Zmeškal: *Národnostní poměry v Lužici.* Praha 1929. Rozebráno.
3. Vladimír Zmeškal: *Sokolská myšlenka v Lužici.* Praha 1930. II. vydání Praha 1932. Rozebráno.
4. Vladimír Zmeškal: *Kolo lužických spisovatelů.* Praha 1934. Rozebráno.
5. Vladimír Zmeškal: *Zánik lužickosrbského Sokolstva.* Praha 1933. Rozebráno.
6. Václav Srb: *Národní poměry v Dolní Lužici.* Praha 1933. Rozebráno.
7. Vladimír Zmeškal: *Co se děje v Lužici? Události z jara 1933.* Praha 1933. Rozebráno.
8. Josef Páta: *Lužice, Československo a Slovanstvo.* Praha 1935. Rozebráno.
9. Jan Hejret: *Polsko a Lužičtí Srbové.* Praha 1936. Rozebráno.
10. Bjarnat Krawc—Měranka Lěšawic: *Lužickosrbské národní tance.* Praha 1937. Rozebráno.
11. Vladimír Zmeškal: *Sedmdesát pět let lužickosrbského divadla.* Praha 1937. Rozebráno.
12. Ing. Antonín Morávek—Vladimír Zmeškal: *Lužický seminář v Praze (1726—1946).* Praha 1947.
13. Jiří Kapitán: *Sčítání lidu v Lužici (1946).* Praha 1947.
14. *Memorandum Lužických Srbů konferenci čtyř ministrů zahraničí v Moskvě.* Březen 1947. Praha 1947.

SPOLEČNOST PŘÁTEL LUŽICE

Praha II, Revoluční 26.